

Op bezoek bij... Het Firmament

Erfgoedorganisaties en historische gebouwen, het is een leuke combinatie. Voor de vijfde aflevering van onze rubriek 'Op bezoek bij' brachten we een bezoek aan de monumentale Mechelse Brusselpoort. Die geeft sinds 2010 onderdak aan Het Firmament, expertisecentrum voor het erfgoed van de podiumkunsten. Veerle Wallebroek, verantwoordelijk voor de algemene leiding, staat er ons te woord.

Wat is een expertisecentrum?

Een landelijk expertisecentrum voor cultureel erfgoed is een dienstverlenende organisatie die zich inzet om over een bepaalde erfgoed-specialisatie of voor een bepaald erfgoedthema, actoren en erfgoedbeheerders in het veld en daarbuiten te begeleiden en waarbij de doorstroming van kennis en expertise centraal staat in de werking.

(Uit: Decreet houdende het Vlaams cultureel-erfgoedbeleid - 6 juli 2012)

Bladwijzer: Het Firmament is sinds 2012 erkend als het expertisecentrum voor het erfgoed van de podiumkunsten, maar haar geschiedenis gaat verder terug. Hoe is het eigenlijk ontstaan?

Veerle Wallebroek: "Het Firmament kende als organisatie een voorloper in De Centrale voor Poppenspel. Dat was een vereniging die in 1968 werd opgericht en zich toeleegde op het bevorderen van poppen-, figuren- en objectentheater. Hieraan was ook een School voor Poppenspel verbonden die cursus gaf over speeltechnieken en over het maken van poppen. Er waren ook plannen om een museum op te richten, maar dat is er nooit van gekomen."

"In 2002 werd de naam veranderd in Het Firmament, (t)Huis voor poppen-, figuren- en objectentheater, wat gepaard ging met een structuurwijziging. De nadruk kwam sindsdien meer en meer te liggen op het erfgoed van figurentheater. De school met driejarige opleidingen werd toen vervangen door workshops."

Het team van Het Firmament ondersteunt iedereen die in contact komt met het erfgoed van de podiumkunsten.

Bladwijzer: Figurentheater en erfgoed lijken geen voor de hand liggende combinatie. Toch gingen ze bij jullie sinds 2002 meer en meer hand in hand.

Veerle Wallebroek: "Dat klopt. Enkele evoluties hebben ervoor gezorgd dat het begrip erfgoed meer en meer ingang vond in een sector die in de eerste plaats theater maakt. In 2005 zijn we gestart met een grootschalig onderzoek naar hoe de toekomst van dit erfgoed gegarandeerd kon worden. Eerst werd het erfgoed in kaart gebracht, vervolgens werd bekeken hoe Het Firmament optimaal kan inspelen op de noden van het veld. Het erfgoed waarderen en op een aantrekkelijke manier inzetten in de hedendaagse cultuur waren belangrijke uitgangspunten. Het onderzoek werd uiteindelijk in 2009 succesvol afgerond."

Bladwijzer: Wat heeft dat onderzoek precies opgeleverd?

Veerle Wallebroek: “In de eerste plaats werden meer dan 16.000 poppen gelokaliseerd in Vlaanderen. Maar we hadden niet alleen aandacht voor de materiële objecten. Ook vaardigheden en getuigenissen van talloze sleutelfiguren werden opgetekend. Alle resultaten van het onderzoek werden gebundeld in het boek *De boom op het dak. Verdiepingen in het figurentheater*, uitgegeven i.s.m. het steunpunt FARO. Het vormde bovendien de basis voor de erkenning van Het Firmament als landelijk expertisecentrum in 2009.”

Bladwijzer: In 2012 werden jullie opnieuw erkend als expertisecentrum, maar moest jullie werking wel verruimd worden.

Veerle Wallebroek: “Van figurentheater ging het uiteindelijk tot het volledige erfgoedveld van de podiumkunsten of concreter het erfgoed van theater en dans. Dat was nog een lacune in de erfgoedwerking in Vlaanderen. Onze opgebouwde expertise op het vlak van figurentheater was daarvoor een goed vertrekpunt en kon voortaan op een grotere schaal toegepast worden. Van daaruit en in dialoog met het veld verzamelen we nu nieuwe kennis en expertise die we op verschillende manieren delen.”

Speelkruisen van marionetten

Bladwijzer: Op welke manier gaan jullie te werk met het verzamelen van deze kennis?

Veerle Wallebroek: “Daarvoor volgen we vier werklijnen die sterk met elkaar verstrengeld zijn. Het gaat om archief- en collectiezorg, lokalisatie en registratie van archieven en -collecties, documenteren en overdracht van immaterieel erfgoed en het reactiveren van erfgoed om het te kunnen inzetten voor een publiek. Deze werklijnen dienen als basis en als input voor onze dienstverlening.”

Bladwijzer: Hoe zetten jullie die dienstverlenende functie dan om in de praktijk?

Veerle Wallebroek: “Onze adviserende rol rond allerlei vragen over het erfgoed van de podiumkunsten heeft een prominente plaats in onze werking. Een concreet voorbeeld is een gezelschap dat haar activiteiten moet stopzetten. Deze gezelschappen zitten vaak met een archief en een heel arsenaal aan kostuums en decors, die door de stopzetting meteen verloren dreigen te gaan. In zo’n geval kunnen ze bij ons terecht voor ondersteuning en helpen we hen, indien nodig, op weg naar een herbestemming.”

“We maken daarbij geen onderscheid tussen professionele en amateurgezelschappen. Het kan even goed gaan om heemkundige kringen of privépersonen die theaterarchief of -objecten bewaren. Wie in aanraking komt met dergelijk archief of objecten kan bij ons voor advies terecht.”

*Het onderzoek rond figurentheater werd gepubliceerd in het boek *De boom op het dak*.*

Bladwijzer: Dat gaat dan voornamelijk over de eerste werklijn die je noemde. Wat zijn jullie plannen met de andere werklijnen?

Veerle Wallebroek: “Wat betreft lokalisatie en registratie van archieven en collecties werken we aan een soort stafkaart van het podiumkunsterfgoed. Die moet een overzicht bieden van het beschikbare theater- en danserfgoed in Vlaanderen dat kan dienen voor onderzoekers, liefhebbers en beleid. In het verleden werden hiervoor al campagnes opgezet om deze archieven en collecties centraal te registreren in Archiefbank Vlaanderen. De komende jaren wordt bekeken hoe we dit verder kunnen zetten en blijvende aandacht aan geven.”

“Op het vlak van erfgoed van de podiumkunsten is er nog veel braakliggend terrein. Veel heemkundige kringen hebben al onderzoek gedaan naar de lokale gezelschappen en het zou zeer interessant zijn moest die kennis tot bij ons geraken.”

“De werkljn rond het documenteren en overdracht van immaterieel podiumkunsterfgoed speelt in op de huidige tendensen in de erfgoedsector. Theater maken gaat immers over veel meer dan alleen archieven en objecten. De technieken en werkwijzen van choreografen en makers zijn minstens zo belangrijk. Er moet dus worden bekeken hoe het voortleven van deze immateriële zaken kan gegarandeerd worden.”

“Ten slotte willen we er ook over waken dat het theatererfgoed niet ondergestoft geraakt en werken we aan de reactivering ervan, het opnieuw inzetten voor een publiek. Dat kan gaan van inspiratiebron voor een artistiek experiment tot een publicatie of een tentoonstelling. Daarvoor zijn we bezig aan de ontwikkeling van een ‘inspiratiedatabank’ op onze website, die goede voorbeelden weergeeft.”

Bladwijzer: Ook studiedagen blijken een handig instrument voor expertisecentra om direct contact te krijgen met hun doelgroep. In september was Het Firmament bijvoorbeeld aanwezig op Het Theaterfestival met een debat over de zin van archiveren. Welke lessen hebben jullie daaruit getrokken?

Veerle Wallebroek: “De centrale vraag van het debat was hoe we theater en dans kunnen archiveren en waarom we dit zouden doen. Aan de hand van drie voorbeelden wilden we polsen hoe de podiumkunstenaars, academici en erfgoedactoren tegenover dit onderwerp staan. Achteraf bleek dat de deelnemers hier zeer positief tegenover stonden. De grote publieksopkomst en de interventies bewezen dat er nood is aan dialoog over dit thema. Een uitgebreid verslag volgt later nog, bijvoorbeeld in het tijdschrift van FARO.”

Rob Bartholomees
Consulent Heemkunde Vlaanderen

